

TÜRKİYE'NİN EĞİTİM DİPLOMASİSİNDE TÜRKİYE MAARİF VAKFININ ROLÜ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Öğr. Gör. Dr. Haktan KAPLAN

Selçuk Üniversitesi

Türk Dili Bölümü

haktan.kaplan@gmail.com

ORCID: 0000-0001-6693-6766

Öğr. İbrahim ÇİMEN

Türkiye Maarif Vakfı

ibrahimcimen19@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6898-3977

Öğr. Engin BALCI

Türkiye Maarif Vakfı

enginbalci28@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5705-3299

Gönderim Tarihi: 23.11. 2022 Kabul Tarihi: 25.12. 2022

Alıntı: KAPLAN, H., ÇİMEN, İ. & BALCI, E. (2022). Türkiye'nin Eğitim Diplomasisinde Türkiye Maarif Vakfının Rolü. *Akdeniz Havzası ve Afrika Medeniyetleri Dergisi*, 4(2), 118-126.

DOI: 10.54132/akaf.1209119

ÖZ: Kamu diplomasinin önemli öğelerinden olan kültür ve eğitim faaliyetleri, yumuşak güç unsuru olarak dünya genelinde yaygınlaşmaktadır. Kültür ve eğitim diplomasisi ile ülkeler arası karşılıklı anlayış ve iş birlikleri gelişmekte ve bunun sonucunda uzun vadeli ilişkiler inşa edilmektedir. Kamu diplomasinin öğelerinden olan eğitim diplomasisi doğrultusunda çeşitli öğrenci değişim programları ile eğitim kurumları sayesinde ülkeler arası ilişkiler artmaktadır. Bu durum uluslararası iyi niyetin geliştirilmesine, ülkelerin imajlarının iyileştirilmesine, karşılıklı ön yargıların yıkılmasına ve uzun vadeli ilişkilerin inşa edilmesine olanak sağlamaktadır. Bu çalışmada, kuruluş amacıyla "Türkiye'nin uluslararası eğitimde dünyaya açılan kapısı" olarak belirtilen Türkiye Maarif Vakfının faaliyetleri, geleneksel diplomasinin anlayışından farklı olarak diğer ülke kamuoylarını etkilemeye yönelik olarak yürütmüş olduğu ve yumuşak güç olarak tabir edilen unsurlardan birisi olan eğitim diplomasisi açısından incelenmiştir. Vakıf, faaliyette bulunduğu ülkelerde gerek Türkiye'nin yükseköğretim imkânlarının yurt dışında tanıtılmasına gerekse öğrencilerin yükseköğretim için Türkiye'yi tercih etmesine öncülük etmektedir. Bu bağlamda nitel araştırma yöntemlerinin imkânlarından faydalanılarak hazırlanan bu çalışmada, Vakfın uluslararası arenada yürütmüş olduğu eğitim diplomasisi faaliyetlerinin önemini vurgulanması ve incelenmesi konu edinilmiştir. Eğitim diplomasisi stratejisi çerçevesinde Vakıf yapmış olduğu tüm eğitim faaliyetleri sayesinde Türk kültürünü en uzak coğrafyalara aktarmakta ve Türkiye'yi bir çekim merkezine dönüştürmektedir. Tüm bunların yanında Vakıf hem yerel hem de küresel düzeyde ülkeler arası iş birliğini geliştirmekte ve birtakım sorunlu ülkelerle diplomatik çözümler üretmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Maarif Vakfı, Eğitim Diplomasisi, Yumuşak Güç, Kamu Diplomasisi

The Role Of The Turkish Maarif Foundation In Turkey's Education Diplomacy

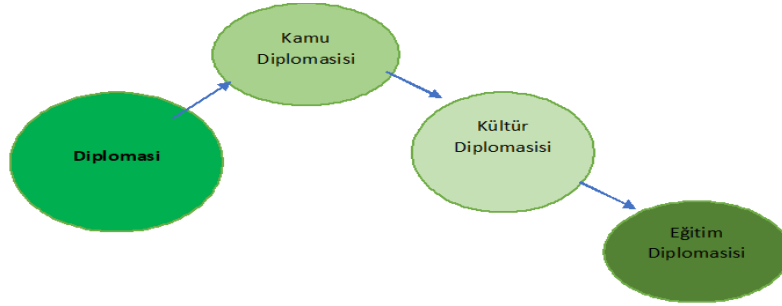
ABSTRACT: Cultural and educational activities, which are important elements of public diplomacy, are spreading throughout the world as a soft power element. With the diplomacy of culture and education, mutual understanding and cooperation between countries are developing and as a result, long-term relations are being built. In line with educational diplomacy, which is one of the elements of public diplomacy, relations between countries are increasing thanks to various student exchange programs and educational institutions. This allows for the development of international goodwill, the improvement of the image of countries, the breakdown of mutual prejudices and the construction of long-term relations. In this study, the activities of the Turkish Maarif Foundation, which is stated as "Turkey's gateway to the world in international education" in its founding purpose, are examined in terms of education diplomacy, which is one of the elements described as soft power that countries have carried out to influence the public opinion of other countries, unlike the traditional diplomacy understanding. The Foundation has an important role in promoting Turkey's higher education opportunities abroad in the countries in which it operates and in making students prefer Turkey for higher education. In this context, the general purpose of this study, which was prepared by making use of the possibilities of qualitative research methods, is to emphasize and examine the importance of the educational diplomacy activities carried out by the Foundation in the international arena. Within the framework of its educational diplomacy strategy, the Foundation transfers Turkish culture to the most distant geographies and transforms Turkey into a center of attraction thanks to all its educational activities. In addition to all these, the Foundation develops cooperation between countries at both local and global levels and produces diplomatic solutions with a number of problematic countries.

Keywords: Turkish Maarif Foundation, Educational Diplomacy, Soft Power, Public Diplomacy

Giriş

English, Devletlerarası ilişkilerde güç kavramı, bir devletin diğer bir devlete karşı uygulamış olduğu ve normal koşullar içerisinde ilgili ülkenin yapmak istemeyeceği bir durumu yapmasını sağlayan bir etki olarak tanımlanmaktadır (Tezkan, 2005: 137). Fakat soğuk savaş döneminin ardından gerek ülkelerin demokrasiye geçişi gerekse devletlerin değişen uluslararası ilişki politikalarıyla birlikte “kamu diplomasisi” ve “yumuşak güç” kavramları ön plana çıkmıştır. Yumuşak güç kavramının isim babası olarak bilinen J. Nye bu kavramı *insanları kendine çekme becerisi* (2005: 5) olarak ifade etmektedir. Bu doğrultuda dünya devletleri, resmî diplomasi faaliyetlerinin yanında uluslararası toplumlara etkilemek, saygınlıklarını ve bilinirliklerini artırmak için kamu diplomasisi faaliyetlerini de yürütmeye başlamışlardır.

Diplomasi Kavramı

Diplomasi kavramı için birçok tanımla yapılmıştır. Bunlardan bazılarını değinecek olursak; güncel Türkçe sözlükte diplomasi kavramı “*Uluslararası ilişkileri düzenleyen antlaşmalar bütünü/ Yabancı bir ülkede ve uluslararası toplantılarda ülkesini temsil etme işi ve sanatı*” şeklinde ifade edilmektedir (2011: 674). Abdurahmanlı ve Bağış (2021) diplomasiyi, insanlar ve toplumlar arasında hiçbir ayırım yapılmadan uluslararası ilişkilerde etkili bir iletişim ve çözüm yöntemi olarak açıklamışlardır. Diplomasiyi açıklayan diğer bir tanım Bull tarafından yapılmıştır. Bull diplomasi kavramını, devletler arasındaki ilişkilerin barışçıl yollarla ve resmî yollar ile yürütülmesi olarak tanımlamıştır (1932: 48)

Kamu diplomasisi, literatüre Amerikalı Edmund Gullion tarafından kazandırılmıştır. Sanberk ve Altınay (2008) kamu diplomasi kavramını, toplumun tüm kesimlerinin katıldığı, kapalı kapılar ardında yürütülmeyen devletten topluma, sivil toplumdan devletlere ve kamuoylarına doğru yürütülen bir diplomasi şeklinde açıklamaktadır.

Kamu diplomasisi, son yıllarda uluslararası ilişkilerde yumuşak güç olarak karşımıza çıkmaktadır. ABD'nin, Sovyetler Birliği'nin ve Batılı ülkelerin 20. yüzyılda öncülüğünü yaptığı kamu diplomasisi çalışmalarına, bölgesinde güçlü olan diğer ülkeler de başlamıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılması ve özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra kamu diplomasisi propaganda tarzı özelliklerinden sıyrılarak değişimlere uğramıştır. Değişimlere uğrayan kamu diplomasisi, uygulama alanlarını çeşitlendirip daha da yaygınlaşarak hedef ülkelerin her alanında kendisini göstermeye başlamıştır.

Yumuşak güç-ince güç olarak bilinen kamu diplomasisi, güç kavramı ile ilişkilidir. İnce güç, geniş bir kapsamı ifade etmektedir. Eğitim, kültür, sanat, sinema, müzik, sosyal medya, üniversite değişim programları, burslar, araştırma merkezleri, sivil toplum kuruluşları gibi birçok alanda yapılacak faaliyetler kamu diplomasisinin ince gücünü oluşturmaktadır. Bu kavramın öncülerinden olan Joseph Nye'a göre güç, istenilen sonuçları elde etmek için başkalarının davranışlarını değiştirme yeteneğidir (2005: 15). Geçmişten günümüze ülkelerin güçleri ekonomik ve askeri kapasitelerine uygun olarak ifade edilmiştir. Günümüz dünyasında teknolojinin hızla gelişmesi, iletişim araçlarının çeşitlenmesi ve sosyal hayatta yaygın olarak yer alması, ülkelerin birbiriyle olan ekonomik ilişkilerinin eskiye oranla daha da artması

küreselleşmeyi de beraberinde getirmiştir. Küreselleşen bir dünyada gücün de mahiyeti değişerek savaş ve tehditler gibi sert gücün yerine yumuşak güçler devreye alınmıştır. Yine Joseph Nye'nin ifadesine göre ince güç, "bir ülkenin dünya siyasetinde istediği sonuçlara, onun değerlerine hayran olan, onu örnek alan, refah seviyesine ve fırsatlarına özenen ülkelerin kendisini izlemesiyle ulaşmasıdır." (2005: 14-20)

Türk Dil Kurumu (TDK) kamu diplomasisini "Bir ulusun düşüncelerini, hedeflerini, ideallerini, güncel politikalarını, kurumlarını ve kültürünü yabancı ülkelerin kamuoylarına anlatma amacıyla uygulanan politika" (2011: 1291) olarak tanımlamıştır. İbrahim Kalın ise "İsteddiğiniz bir şeyi, kaba güç kullanarak değil, başkalarının sizin hedeflerinizi kabul etmesini sağlayarak elde etmenizdir." (2011: 8) diyerek kamu diplomasisinin önemini vurgulamıştır. Bir başka ifadeyle yumuşak güç, akıllı politikalar ve gerekçelerle karşı tarafı ikna ederek onların gözünde meşruluk kazanmadır.

Kamu diplomasisi çok boyutlu bir iletişim sürecidir. Kamu diplomasisi halkların tutumunun, dış politikanın oluşumunu ve yürütülmesine yaptığı etki ile ilişkilidir. Kamu diplomasisi, uluslararası ilişkilerin geleneksel diplomasi dışındaki alanlarını kapsamaktadır. Bu kapsamda hükümetler tarafından yabancı ülkelerle etkileşimde bulunulması, dış ilişkilerin aktarımı ve bunun politika üzerindeki etkisi, diplomatlar ve yabancı meslektaşlar arasındaki iletişimin sağlanması ve kültür aktarımını oluşturmaktadır (Berdibek, 2012: 15).

Kamu diplomasisinde çift yönlü bir etkileşim vardır. Öncelikle hedef ülkedeki kitlenin yakından tanınması ve ihtiyaçlarının analiz edilmesi önemlidir. Sonraki aşamada ise yoğun bir bilgilendirme, tanıtım ve etki etme faaliyetleri yürütülür. Böylelikle sert güce başvurmadan karşı tarafa, dış politika hedefleri kabul ettirilmeye çalışılır.

Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Çalışmaları

Türkiye; tarihi, kültürel değerleri, genç nüfusu, coğrafi konumu bakımından oldukça önemli bir yere sahiptir. Fakat Türkiye'nin uluslararası platformlardaki imajı potansiyeline göre zayıf kalmaktadır. Türkiye'nin dış dünyadaki imajının zayıf olmasının başlıca nedenlerini; ekonomik buhranlar, siyasi krizler ve askeri darbeler olarak sayabiliriz. Buna karşılık Ak Parti hükümetinin, yönetimi devralmasıyla birlikte AB'ye girme süreci çalışmalarının hız kazanması neticesinde, Türkiye yirmi yılda yukarıda zikredilen problemleri kısmen de olsa aşmayı başarmıştır. Ancak yine de Türkiye'nin imajında istenilen seviyede bir gelişme olmamıştır. Bu durumda Türkiye, tezlerini anlatmada ve kendini tanıtmada farklı kanallara ihtiyaç duymaktadır.

Kamu diplomasisi faaliyetlerinin önemini geç kavrayan Türkiye, çalışmalarına 2010 yılında Dışişleri Bakanlığı, Teşkilat Kanunu'ndaki değişikliklerle başlamıştır. Dışişleri Bakanlığı, bu kanunla yeniden yapılandırılarak yeni dış politika anlayışına uygun hâle getirilmeye çalışılmıştır. Böylece hem Türkiye'nin bilinirliğini ve itibarını artırmak hem de kamu diplomasisi alanında faaliyet gösteren kurumlar/kuruluşlar /arasından iş birliği sağlamak amacıyla gerekli adımlar atılmış, Resmî Gazetede yayınlanan 30 Ocak 2010 tarihli ve 27478 sayılı genelgede de ifade edildiği şekli ile "*Uluslararası platformlarda, ülkemizin uzun süredir maruz kaldığı itham ve sorunlar karşısında haklılığımızı kanıtlamaya yönelik çalışmaların başarıya ulaşabilmesi ve kamu diplomasisi alanında yürütülecek çalışmalar ile stratejik iletişim ve tanıtım faaliyetleri konusunda kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak amacıyla*" Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü kurulmuştur. (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100130-19.htm>, Erişim tarihi: 10.11.2022). Böylece kamu diplomasisi faaliyeti yürüten kurumlar arasında eşgüdüm ve koordine sağlanması amaçlanmıştır. Eş zamanlı olarak *Kamu Diplomasisi Enstitüsü* de açılarak Türk toplumuna kamu diplomasisinin önemi anlatılmaya çalışılmıştır. Enstitü tarafından çeşitli raporlar yayımlanmış, programlar düzenlenmiştir. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün ilk koordinatörü olan İbrahim Kalın 27 Mart 2010 tarihli Sabah Gazetesinde "Kamu Diplomasisi İçin Mola!" başlıklı yazısında kamu diplomasi konusunu "*Kamu diplomasisi, kamuoyunun anlaşılması, bilgilendirilmesi ve etkilenmesi faaliyetlerinin toplamını ifade ediyor. Halkla ilişkiler ve basından farklı olarak kamu diplomasisi "stratejik iletişim" alanına yoğunlaşıyor. Yani doğru bilginin doğru muhataba en etkin şekilde ulaştırılması hedefleniyor.*" şeklinde ele almıştır (https://www.sabah.com.tr/yazarlar/ibrahim_kalin/2010/03/27/kamu_diplomasisi_icin_mola, Erişim tarihi: 12.11.2022). Kamu diplomasisi, diğer ülkelerin hükümetlerini hedef almayıp ilgili devletlerin hükümet dışında kalan unsurlarını ve kamuoylarını etkileyerek üzerlerinde sempati oluşturmayı

hedefleyen faaliyetler bütünü olarak tanımlanmaktadır ve bu yönüyle geleneksel diplomasiden ayrılmaktadır (Özkan, 2013).

Ak Parti iktidarı döneminde, Türk dış politikasındaki zihniyet değişimi; arabuluculuk/ kolaylaştırıcılık, komşularla sıfır sorun, diğer ülkelerle karşılıklı vize anlaşmaları, dış yardımlar, donör ülke markalama politikası, medeniyetler ittifakı girişimi gibi yeni söylemleri ve ilkeleri de beraberinde getirmiştir. Türkiye, merkez ülke olma ve dış politika hedeflerine ulaşmak için kamu diplomasisi faaliyetlerine hız vermiştir. Türk dış politikasındaki zihniyet değişimi sonrası Türkiye'nin kendisini yeniden tanımlaması ve vizyonunu bu tanıma göre oluşturmasında Davutoğlu'nun 'Stratejik Derinlik' yaklaşımı etkili olmuştur. Bu stratejiye göre tarihsel ve kültürel bağları yeniden canlandıracak kamu diplomasisi faaliyetlerine ivedilikle ihtiyaç vardır. Sonraları Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığına bağlanılarak kurumsal yapısını bir üst yapıya taşımıştır. 6 Temmuz 2021 yılında "Ulusal Kamu Diplomasisi Strateji Belgesi ve Eylem Planı" hazırlanarak izlenecek yol ve yöntemler belirlenmiştir. Türkiye'nin yurt içinde ve dışında verdiği hakikat mücadelesinin daha bütüncül, bilimsel ve sistemli bir strateji üzerinde inşa edilmesi gerektiği belirtilen eylem planında başarılı kamu diplomasisi faaliyetlerine dikkat çekilmiştir (<https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/ulusal-kamu-diplomasisi-strateji-belgesi-ve-eylem-planı-hazırlandı>, Erişim tarihi: 09.11.2022).

Kamu diplomasinin alt dallarından birisi de yumuşak güç olarak eğitim diplomasisidir. Eğitim diplomasisi, farklı ülke vatandaşlarının eğitim-öğretim etkinlikleri ile aralarında iletişim kurması şeklinde tanımlanmaktadır (Kaya, 2019). Devletler, uluslararası politikalarında yer verdikleri bu yumuşak güç uygulamalarını hükümet dışı aktörler ile uygulamaktadırlar. Türkiye Cumhuriyeti'nin uluslararası eğitimde dışa açılan kapısı olarak nitelendirilen Türkiye Maarif Vakfı da eğitim diplomasinin en baş aktörlerindedir.

21 Nisan 2016 tarihinde İstanbul'da yapılan *Eğitim Diplomasisi Çalıştayı* sonuç bildirgesinde yer alan aşağıdaki maddelere bakıldığında, eğitimin ülkelerin imajına pozitif yönde katkı sağladığı, eğitim yoluyla kültürlerarası etkileşimin arttığı, ülkelerin arasında bağlantı ve hoş görünün geliştirdiği vurgulanmaktadır.

"1. Bir ülkenin imajına katkı sağlama konusunda en etkin mesleklerden biri, belki de en önemlisi eğitimidir. Bu durum yurtdışında yabancı dil eğitiminden, öğrenci ve öğretim elemanı değişim programlarına kadar eğitimin her alanında geçerlidir.

2. Uluslararası eğitim programlarının amacı; özellikle yüksek öğrenim alanında kültürlerarası etkileşimi artırma yoluyla ülkeler arasındaki bağlantıyı ve hoşgörüyü geliştirmektir. Farklı coğrafyalarla ve farklı kültürlerle iletişimi artırmak; günümüz gençliğini küresel toplum ve ekonomiye hazırlamanın temel koşuludur. Bunun gerçekleştirilmesi ise eğitim ve öğrenim alanında uluslararası etkileşimli faaliyetler yürütülmesine bağlıdır.

3. Yeni diplomatik yaklaşımlar; bir ülkede nüfusun büyük çoğunluğunun uluslararası olaylara, kültürel etkinlik ve olgulara nasıl yaklaştığı ile doğrudan ilişkilidir, bir ülkenin dış dünyaya yansıyan imajını belirler. Bu da eğitim alanında işbirliğine gidilmesini kaçınılmaz bir zaruret hâline getirir." <https://tasam.org/tr-TR/Icerik/39023/egitim-diplomasisi-calistayi-sonuc-raporu>, Erişim tarihi: 15.11.2022)

Devletler, yumuşak güç kaynaklarını kullanabilmek için devlet kurumlarının yanında sivil toplum ve devlet dışı aktörlere de ihtiyaç duymaktadır. Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Yunus Emre Enstitüsü (YEE) Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Türkiye Maarif Vakfı (TMV), Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) ve birçok kurum Türkiye'nin dış politika hedeflerine ulaşmak için yurt içinde ve dışında faaliyetlerini sürdürmektedir.

Eğitim Diplomasisi ve Türkiye'nin Eğitim Diplomasisi Faaliyetleri

Kamu diplomasisi faaliyetlerinin ülkelerin dış politikasındaki avantajlarının fark edilmesi üzerine ülkeler bu alandaki faaliyetlerini çeşitlendirmişlerdir. Eğitim diplomasisinin kamu diplomasisinin önemli bir ayağı olması hükümetleri bu alanda programlar hazırlamaya itmiştir.

CED (Center for Education Diplomas) tarafından literatüre kazandırılan eğitim diplomasisi yumuşak gücün önemli bir uygulama alanı olması, araştırma, bilim, kültür ve dil gibi birçok kamu diplomasi faaliyetini içermesi, uluslararası öğrencileri ülkeye çekmesi ve ülkelerde tutması, eğitim kurumlarının

uluslararasılaşma sürecine katkı sağlaması bakımından hem ülkeler hem de eğitim kurumları/kuruluşları açısından önemlidir. (Vaxevanidou, 2018, Kaya, 2019: 3'ten)

Bir ülkenin diğer ülke vatandaşlarıyla eğitim programları vasıtasıyla iletişime geçmesi olarak tanımlanan eğitim diplomasisi sorunların tespit edilmesi, birlikte hedeflerin belirlenmesi, tespit edilen sorunların çözülmesi aşamalarından oluşur. (Bartram, Malhoyt-Lee, Sheen-Diaz ve Sullivan, 2015, Kaya, 2019: 3'ten)

Çok yönlü bir iletişim ve etkileşim sürecini kapsayan eğitim diplomasisi ülkelerin ekonomik durumu, tarihi derinliği, kültürel yapısı, dış politikası ve akademik durumu başta olmak üzere birçok etkene göre şekillenmektedir. Kültürel farklılıkların büyük bir özenle dikkate alındığı eğitim diplomasisinde; yükseköğretim kurumları, akademisyenler, araştırma merkezleri, araştırmacılar, dil merkezleri, dil öğreticileri, eğitimle uğraşan sivil toplum kuruluşları önemli bir yere sahiptir. Ayrıca birçok üniversite için uluslararası bağlantılara sahip olmak da önemli bir prestij kaynağı sayılmaktadır. Özellikle yükseköğrenim alanında çok yönlü etkileşim ve iletişim vasıtasıyla kültürler arası hoşgörünün artırılmasının amaçlandığı eğitim diplomasisinin uluslararası düzeydeki öncüleri UNESCO, British Council, ASPNet, Erasmus gibi programlardır.

Türkiye'de ise eğitim diplomasisi faaliyetleri son yıllarda artarak devam etmektedir. Türkiye, bir yandan Erasmus gibi uluslararası programların iş birliğine dâhil olurken diğer yandan da kendi değişim programlarını başlatmıştır. 2011'de faaliyetlerine başlayan Mevlâna değişim programı, yurtdışında eğitim veren yükseköğretim kurumları ile yurtdışında eğitim veren yükseköğretim kurumları arasında öğrenci ve öğretim elemanı değişimi sağlamaktadır. Böylece Türk öğrenciler birçok ülkeye eğitim için gidebilirken birçok yabancı ülke öğrencileri de Türkiye'ye gelebilmektedir. Mevlâna değişim programı, Erasmus programının dâhil olmadığı ülkeleri kapsamaktadır.

Eğitim diplomasisi yürüten kurumlarımızın başında *Yunus Emre Enstitüsü* gelmektedir. YEE'nin kuruluşu diğer ülkelerin benzer kuruluşlarına göre oldukça geç bir döneme denk gelmektedir. Daha çok Afrika merkezli faaliyetlerini yürüten Fransız kültür enstitüsü olan *Alliance Française* çalışmalarına 1883 yılında başlamıştır. Onu 1934'te kurulan *İngiliz British Council* takip etmiştir. Almanların *Goethe Enstitüsü* II. Dünya Savaşı'ndan sonra 1951'de kurulabilmiştir. Bunların yanında İspanya'nın *Cervantes Enstitüsü* 1991 yılında, Çin'in *Konfüçyüs Enstitüsü* 2004 yılında, Rusya'nın *Rosstrudnichestvo ve Russkiy Mir Enstitüsü* 2008 yılında kurularak faaliyetlerine başlamıştır. Bütün bu enstitülerin bütçeleri, faaliyet gösterdikleri ülke sayıları, personel sayıları, merkez noktaları, göz önüne alındığında Yunus Emre Enstitüsü'nün bu enstitülerin gerisinde kaldığını söyleyebiliriz.

Kuruluş kanununda amacının "Türkiye'yi, kültürel mirasını, Türk dilini, kültürünü ve sanatını tanıtmak" olduğu ifade edilen Yunus Emre Enstitüsü, faaliyetlerine Mayıs 2009'da ilk merkezini Bosna Hersek'te açarak başlamıştır. Günümüzde Yunus Emre Enstitüsü'nün yurt dışında 66 kültür merkezi bulunmaktadır. Kültür merkezlerinizde verilen Türkçe eğitiminin yanı sıra, farklı ülkelerdeki eğitim kurumlarıyla yapılan iş birlikleri ile Türkoloji bölümleri ve Türkçe öğretimi desteklenmektedir. Kültür merkezleri aracılığıyla kültür ve sanatımızı tanıtmak amacıyla birçok etkinlik düzenlenmekte, ulusal veya uluslararası etkinliklerde ülkemiz temsil edilmektedir (<https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu>, Erişim tarihi: 14.11.2022).

Eğitim diplomasisi alanında faaliyet gösteren bir başka Türk Kurumu da 6 Nisan 2010 tarihinde kurulan *Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı*'dir. YTB amacını "Yurtdışındaki vatandaşlarımız, kardeş topluluklarımız ile Türkiye'de öğrenim gören uluslararası burslu öğrencilerimize yönelik çalışmalarını koordine etme, bu alanlarda verilen hizmetleri ve yapılan faaliyetleri geliştirme" olarak belirtmiştir (<https://www.ytb.gov.tr/kurumsal/baskanligimiz-2>, Erişim tarihi: 14.11.2022). YTB çalışmalarlarıyla gerek yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızla gerekse kardeş topluluklarla ilişkileri güçlendirmekte, ekonomik, sosyal ve kültürel olarak daha yakın ilişkiler tesis etmektedir.

YTB'nin vermiş olduğu *Türkiye Bursları* eğitim diplomasisinin önemli bir uygulaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye Bursları, başarılı uluslararası öğrenciler için hazırlanmış kamu kaynaklı bir programdır. Bursların amacı "Türkiye ile diğer ülkeler arasındaki karşılıklı ilişkileri geliştirmek ve küresel bilgi zenginliğine katkıda bulunmak." olarak ifade edilmiştir (<https://www.ytb.gov.tr/uluslararasi-ogrenciler/turkiye-burslari>, Erişim tarihi: 15.11.2022). YÖK, TÜBİTAK TİKA gibi birçok Türk kurumunun birbirinden bağımsız olarak verdiği burslar YTB çatısı altında birleştirilmiştir. Türkiye'ye gelen ve burs verilen öğrencilerin sayısının her yıl artması, Türkiye'yi eğitim üssü yapma stratejisine yöneliktir.

Bursların verildiği öğrencilerin ülkeleri göz önüne alındığında burs programının Türk dış politikasıyla uyumlu olduğu görülmektedir.

Türkiye Maarif Vakfı

17 Haziran 2016 tarihinde TBMM'de kabul edilen 6721 sayılı kanun ile kurulan Vakıf, Türkiye Cumhuriyeti adına Türkiye dışında Millî Eğitim Bakanlığı haricinde doğrudan örgün ve yaygın eğitim kurumu açma yetkisine sahiptir (<https://turkiyemaarif.org/page/524-Turkiye-Maarif-Vakfi-12>, Erişim tarihi: 15.11.2022). Türkiye Maarif Vakfı, kâr amacı gütmeyen ve kamu yararına çalışmakta olan bir vakıftır. Her ülkede okul öncesinden yükseköğretime kadar eğitimin her kademesinde etkin faaliyet sürdürme hedefiyle kurulmuştur. Vakıf, eğitim-öğretim, eğitim yardımı, yayın, destek ve barınma alanlarında faaliyet göstermektedir. Vakıf, "İlmîni ve irfanını insanlığın barış ve huzuru için kullanacak iyi insanların yetiştiği öncü bir eğitim kurumu olmak." vizyonu ve "Bütün dünyada insanlığın ortak birikimini ve Anadolu'nun kadim irfan geleneğini esas alan kapsamlı eğitim faaliyetleri yürütmek." misyonu ile hareket etmektedir. Bu doğrultuda Vakfın internet sitesinde yer alan 10 ağustos 2022 tarihli bilgiye göre Vakıf kuruluşundan bugüne kadar 104 ülke ile temas sağlamıştır. Bunlardan 67'sinde faaliyetlere başlanmış 37 ülkede ise eğitim kurumu açılmasına yönelik temaslar devam etmektedir. Vakıf tarafından faaliyet bulunan 67 ülkeden 49'unda eğitim öğretim faaliyetleri yürütülmektedir. Bu 49 ülkede 428 eğitim kurumu ve 48.078 öğrencisi bulunmaktadır. 49 ülkenin 19'unda (Afganistan, Çad, Ekvator Ginesi, Etiyopya, Fildişi Sahili, Gabon, Gine, Kamerun, Demokratik Kongo, Kongo, Mali, Moritanya, Nijer, Pakistan, Somali, Sudan, Tunus, Venezuela, Irak) eğitim kurumları FETÖ terör örgütü iltisaklı kurumlardan devir alınarak Maarif Vakfı tarafından işletilmeye başlanmıştır (<https://turkiyemaarif.org/page/553-DUNYADA-MAARIF-16>, Erişim tarihi: 16.11.2022).

Türkiye Maarif Vakfında yapılan eğitim ve öğretimlerde evrensellik ön plana çıkmaktadır. Vakıf, evrenselliği esas alan eğitim-öğretim faaliyetlerinin yanında ahlak ve insanlığın ortak birikim değerlerini kendi değerleri olarak görmektedir. Tüm bunlarla birlikte Anadolu'nun eski gelenek ve göreneklerini evrensel insanlık değerleriyle buluşturmaktadır. Bu bağlamda faaliyet gösterdiği ülkelerdeki çocukları, gençleri, kendi öğrencisi, eğitimcilerini de kendi eğitimcisi olarak görmektedir. Başarı vizyonu olarak tüm insanlığı kuşatıcı bir vizyona sahiptir. Vakıf, eğitim sistemini dünya genelinde uygulanabilir, kabul edilebilir ve uyarlanabilir modeller üzerine inşa etmektedir. Bu kapsamda iş birliği ve koordinasyona önem vermekte; müfredat ve programlarını uluslararası eğitim standartlarına, modern eğitim yaklaşımlarına uygun şekilde hazırlayıp uygulamakta, Türkiye'nin eğitim deneyimini uluslararası rekabete ve etkileşime açmakta, nitelikli eğitim faaliyetleriyle Türkiye'nin etkin biçimde tanıtılmasına ve temsiline çalışmakta, tüm faaliyetlerinde kamusal sorumluluk içinde hareket etmektedir (<https://www.turkiyemaarif.org/page/50-turkiye-maarif-vakfi-12>, Erişim Tarihi: 13.11.2022).

Şekil 1 TMV Güncel Durum Bilgisi

Uluslararası Maarif Ajansı

Vakıf tarafından yayınlanan 10.07.2021 tarihli rapora göre 30 Ağustos 2018 tarihinde kurulan Maarif Ajansı, yurtdışındaki eğitim faaliyeti yürüttüğü 49 ülkede temsilcileri aracılığıyla faaliyetler yürütmektedir. Maarif Ajansı, hem ilgili ülkedeki eğitim kurumunda okuyan Maarif öğrencilerinin hem de diğer öğrencilerin Türkiye'de yükseköğretime devam etmesi için çeşitli etkinlikler düzenlemektedir. Uluslararası Maarif Ajansı hem Türkiye'deki üniversitelerde eğitim gören uluslararası öğrenci sayısını artırmak hem de Türk üniversitelerinin yükseköğretim birikimini ve imkânlarını yurt dışında tanıtmak amacıyla hem yüz yüze hem de çevrimiçi çeşitli faaliyetler gerçekleştirmektedir. Bu faaliyetleri arasında; eğitim fuarları, Türkiye tanıtım günleri, üniversite tanıtım sunumları (Çevrimiçi), okul ziyaretleri, Türkiye üniversiteleri tanıtım günleri bulunmaktadır.

Maarif Ajansı Türkiye'nin yükseköğrenim birikiminin ve fırsatlarının yurt dışında etkili bir şekilde tanıtılması için de 73 üniversite ile iş birliği protokolü imzalamıştır. Ayrıca üniversiteler Maarif Ajansının temsilcileri vasıtasıyla ilgili ülkelerde YÖS sınavlarını gerçekleştirmektedirler. İş birliğini artırmaya yönelik 17 Mayıs 2022 tarihinde İstanbul'da üçüncüsü gerçekleştirilen *Üniversiteler ile İş Birliği İstişare Toplantısı*'na 56 Üniversite ve 10 kurum katılmıştır (<https://turkiyemaarif.org/post/7-turkiyenin-uluslararasi-egitim-paydaslari-maarif-vakfinda-bulustu-2077?lang=tr>, Erişim tarihi: 16.11.2022). Ajans yurt içinde tanıtım gerçekleştirdiği gibi yabancı ülkelere de çeşitli tanıtım etkinlikleri gerçekleştirmektedir. Sudan, Mali, Irak, Arnavutluk, Pakistan, Tunus, Kırgızistan, Fransa gibi ülkelere gerçekleşen eğitim fuarlarında Türk üniversitelerini ve ilgili ülkelerin öğrencileri bir araya getirilmiştir (<https://turkiyemaarif.org/post/7-turkiyedeki-universiteler-kirgizistanda-ogrencilerle-bulustu-2087?lang=tr>, Erişim tarihi: 16.11.2022). Bununla birlikte ajans Türkiye'den de yurt dışında eğitim görmek isteyen öğrencilere tüm süreçlerinde yardımcı olmaktadır.

Türkiye Maarif Vakfı tarafından Vakfın çalışmalarının beşinci yılı dolayısıyla yayınlanan rapora göre Vakıf, eğitim öğretime yönelik amaçları doğrultusunda gerek Türkiye içinde gerekse Türkiye dışında benzer faaliyetlerde bulunan kurum ve kuruluşlar ile iş birliği içerisinde ortak faaliyetler düzenlemektedir. Bu iş birliği ve protokoller ile ülkemizin eğitim öğretim alanındaki uluslararasılaşma çabasına katkıda bulunmak, Türkiye'nin eğitim alanındaki köklü ve zengin birikimlerine/tecrübesine bilinirlik kazandırmak, ilgili paydaş kurumlar ile bilgi ve tecrübe paylaşımı sağlamak, yeni projeler gerçekleştirmek amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda; kamu kurumu ve kuruluşları (23), üniversiteler (78), sivil toplum kuruluşları (44) ve eğitim kurumları ve özel teşebbüsler (15) olmak üzere Vakıf 160 kurum ve kuruluş ile iş birliği protokolü yapmıştır. Tüm bunlar neticesinde 2021 yılında Vakfın yurt dışındaki okullarından mezun olan 1020 öğrenci yükseköğretim için Türkiye'yi tercih etmiştir (<https://turkiyemaarif.org/post/-turkiyenin-yeni-yumusak-guc-unsuru-egitim-diplomasisi-2100?lang=tr>, Erişim tarihi: 16.11.2022).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Türkiye, 21. yüzyılın başlarından itibaren uygulamaya koyduğu sıfır sorun ve diyalog eksenli dış politikası çerçevesinde önceden uyguladığı güvenlik ve savunma politikasından vazgeçmiştir. Bu bağlamda tarihî, coğrafi ve kültürel açıdan bağlarının olduğu Balkanlar, Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesine yönelik yeni bir paradigma geliştirmiştir. Bu paradigma ile siyasi, kültürel-sosyal ve ekonomik ilişkiler; toplumlararası ilişkilere dönüşmeye başlamıştır.

Türkiye'nin toplumlararası ilişkilerde önem verdiği kavramların başında kamu diplomasisinin alt dalı olan eğitim diplomasisi gelmektedir. Eğitim diplomasi yazıda da belirtildiği üzere yeni bir kavramdır. Eğitim diplomasi tarihî, coğrafi ve kültürel açıdan bağlı olduğumuz ülkelerle karşılıklı yürütülmektedir. Bu diplomasi kavramı ile farklı kültürdeki ülke vatandaşları arasında iletişim sağlaması amaçlanmaktadır. Çok yönlü ve çok aktörlü bir unsur olan eğitim diplomasisi stratejik bir unsur olarak öne çıkmıştır. Gerek küreselleşme gerekse iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ışığında eğitim yöneticileri, öğretim elemanlar, öğretmenler, öğrencileri ve diğer eğitim aktörleri birer eğitim diplomatına dönüşmüştür.

Ülke menfaatlerine hizmet etmeyi amaçlayan eğitim diplomasisi faaliyetleri yabancı ülke vatandaşlarını bilgilendirmek, ikna etmek ve yabancı halkların desteğini kazanmak şeklinde sıralanmaktadır. Bu bağlamda, eğitim ve değişim programları ile ülkeler, olumlu bir algı ve imaj oluşturarak, uzun vadede karar verme sürecinde kendi ülkelerinde aktif rol oynayabilecek kişileri etkilemeye çalışmaktadırlar. Vakfın bu katkıları sayesinde faaliyet gösterdiği ülkeler ile Türkiye arasındaki politik süreçlere uzun vadede sağlayacağı katkı muhakkaktır. Nitekim; Nye bu gibi eğitim ve değişim programları vasıtasıyla öğrenim gören öğrencilerin ileride önemli politik sonuçları etkileyebilecek mevkilere gelmelerinin söz

konusu olduğundan bahsetmiştir (2017: 73). Nye gibi Erzen de ülkelerin yabancı ülkelerde faaliyette bulunduğu eğitim kurumları ile ülkelerini cazibe merkezi hâline getirerek, gelecekte karar verme sürecinde aktif rol oynayabilecek kişileri etkilemeye çalıştıklarından bahsetmiştir (2014: 129-130). Örneğin; Aleksander Yakovlev 1950'li yıllarda Kolombiya Üniversitesinde eğitim görmüş ve ülkesine döndükten sonra Komünist Parti üyeliğine kadar yükselmiş, bununla kalmayıp dönemin SSCB lideri Gorbaçov'u liberalizm konusunda etkilemiştir (Nye, 2017: 75).

Maarif Vakfı yurt içinde ve yurt dışında yaptığı çalışmalar eğitim diplomatlarını bünyesinde oldukça fazla yer vermektedir. Yapmış olduğu eğitim faaliyetleri sayesinde Türk kültürünü en uzak coğrafyalara aktarmakta ve Türkiye'yi bir cazibe merkezine dönüştürmektedir. Ayrıca Vakfın faaliyetleri yerel ve küresel düzeyde ülkeler arası iş birliğini geliştirmekte, sorunlu ülkelerle diplomatik çözümlere katkı sağlamaktadır. Bunun yanında kurumlarında eğitim gören öğrencileri karşılıklı iletişim ve ikna yoluyla Türkiye'ye karşı olan ön yargıları yıkmaktadır. Bunun sonucunda Vakıf, Türkiye ve Türk kültürü hakkında olumlu imaj oluşturmakta, karşılıklı anlayış ve ilişki inşa etmektedir. Vakıf, okullarında uyguladığı çeşitli eğitim-öğretim stratejileri ile çeşitli kültürel etkinliklerde ve günlük yaşamda Türk kültürünü, Türk geleneklerini öğrencilerine aktarmaktadır.

Vakıf, faaliyet gösterdiği ülke vatandaşları ve hükümet yetkilileri ile Türkiye arasında uzun vadede olumlu ilişkiler geliştirmekte, köprüler kurmaya ve ön yargıları yıkmaya yardımcı olmaktadır. Maarif Vakfı okullarında öğrenim gören öğrencilerin Türkiye'ye karşı önceki ve sonraki algılarında belirgin bir farklılıklar bulunmaktadır. Çünkü öğrenci Türkiye'yi ve Türk kültürünü karşılıklı iletişim ile yakından tanımıştır.

Tüm bunlardan hareketle Maarif Vakfı gibi diğer uluslararası eğitim kurumlarının da eğitim ve kültür diplomasisine önem vermesi ve bir model geliştirmesi gerekmektedir. Yıllarca Avrupalıların eğitim ve kültür faaliyeti adı altında sömürdüğü ülkelere Türk eğitim diplomasisi farkındalık kazandırmalıdır. Bu da Maarif Vakfı gibi eğitim ve kültür kurumları aracılığıyla yapılmalıdır. Böylece eğitim diplomasisi modeli ile küresel ve yerel sorunlar daha etkin bir şekilde çözülebilir. Bu kapsamda aşağıdaki öneriler sıralanmıştır:

Eğitim diplomasisi ekseninde oluşturulacak politika, Yükseköğretim Kurulu, Yükseköğretim Kurumları, İletişim Başkanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Dış İşleri Bakanlığı, Türkiye Ulusal Ajans Erasmus+ Ofisleri, ESN (European Student Network), öğrenciler ve akademisyenler ortaklığı çerçevesinde başarıya ulaşacaktır.

Vakıf bünyesinde istihdam edilen öğretim elemanlarına Türkiye'nin eğitim diplomasisi stratejisi hakkında seminerler/konferanslar düzenlenerek Türkiye'nin eğitim diplomasisine katkı sağlamları istenmelidir.

Vakfın okullarında görevlendirilen öğretim elemanları Türk kültürü ve değerleri, Türk tarihi ve Türk dili gibi alanlarda uzman kişiler olmalıdır. Öğretim elemanları bu uzmanlık alanları çerçevesinde gerçekleştirecekleri eğitim-öğretim programları ile Türk eğitim diplomasisi ve dolaylı olarak kamu diplomasisine katkı sağlayacaklardır.

Faaliyet gösterilmesi hedeflenen yahut faaliyet gösterilen ülkelerin sosyal medyalarında ve basın-yayın organlarında Vakfın ve Türkiye'nin tanıtımına yönelik reklamlar ile uluslararası fuar ve organizasyonlara önem verilerek Türkiye hakkında olumlu bir imaj çizgisi oluşturulmalıdır.

Kaynakça

- Abdurahmanlı, Elvan ve Bağış, Egemen (2021), "Diplomasi Tanımı ve Uluslararası Konjonktürde Mevcut olan Diplomasi Türleri", *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (1), 140-160.
- Bartram L., Malhoyt-Lee J., Sheen-Diaz, C. & Sullivan J. (2015), "Education Diplomacy in Action: Touching lives: Education Diplomacy in Service Toothers", *Childhood Education*, 91(2), doi: 10.1080/00094056.2015.1018797.
- Berdibek, Muhammed (2012), Türkiye'nin Ortadoğu'ya Yönelik Kamu Diplomasisi Faaliyetleri ve Etkileri: 2002-2012 (T.C Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi), Ankara.
- Bull, H. (1932), "The Encyclopedia of Diplomacy. Australia", *The Australian National University*.
- Erzen, Meltem Ünal (2014), Kamu Diplomasisi, Derin Yayınları, İstanbul.

- Kaya, Metin (2019), "Eğitim Diplomasisi: Kavramsal Bir Çerçeve", *Türkiye Eğitim Dergisi*, 4 (1) , 1-12.
- Nye, Joseph (2005), *Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Yolu*, Elips Yayınları, Ankara.
- Nye, Joseph (2017), *Yumuşak Güç*, (R. İ. Aydın, Çev.), BB101 Yayınları, Ankara.
- Özkan, Abdullah (2013), "Ülke Markası İnşasında Kamu Diplomasisinin Rolü ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisi İmkanları". *Avrupa Sosyal Bilimler Araştırma Konferansı Bildirisi*, İstanbul.
- Sanberk, Özdem ve Altınay, Hakan (2008), "Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç", *Sabah*, 08 Ocak.
- TDK (2011), *Türkçe Sözlük* (11. Basım), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Tezkan, Yılmaz (2005), *Jeopolitikten Millî Güvenliğe, Ülke Kitapları*, İstanbul.
- Vaxevanıdou M. (2018), "Education as Public Diplomacy: How To build an International Image in Education", *Journal of Media Critiques [JMC]*, 4(14), 55-20.
- <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/ulusal-kamu-diplomasisi-strateji-belgesi-ve-eylem-plani-hazirlandi> (Erişim Tarihi: 09 11.2022).
- <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100130-19.htm> (Erişim Tarihi: 10.11.2022).
- https://www.sabah.com.tr/yazarlar/ibrahim_kalin/2010/03/27/kamu_diplomasisi_icin_mola (Erişim Tarihi: 12.11.2022).
- https://tasam.org/tr-TR/Icerik/39023/egitim_diplomasisi_calistayi_sonuc_raporu (Erişim tarihi: 15.11.2022).
- <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu> (Erişim Tarihi: 14.11.2022).
- <https://www.ytb.gov.tr/kurumsal/baskanligimiz-2> (Erişim Tarihi: 14.11.2022).
- <https://www.ytb.gov.tr/uluslararasi-ogrenciler/turkiye-burslari> (Erişim Tarihi: 15.11.2022).
- <https://turkiyemaarif.org/page/524-Turkiye-Maarif-Vakfi-12> (Erişim Tarihi: 15.11.2022).
- <https://turkiyemaarif.org/page/553-DUNYADA-MAARIF-16> (Erişim Tarihi: 16.11.2022).
- <https://turkiyemaarif.org/post/7-turkiyenin-uluslararasi-egitim-paydaslari-maarif-vakfinda-bulustu-2077?lang=tr> (Erişim Tarihi: 16.11.2022).
- <https://turkiyemaarif.org/post/7-turkiyedeki-universiteler-kirgizistanda-ogrencilerle-bulustu-2087?lang=tr> (Erişim Tarihi: 16.11.2022).
- <https://turkiyemaarif.org/post/-turkiyenin-yeni-yumusak-guc-unsuru-egitim-diplomasisi-2100?lang=tr> (Erişim Tarihi: 16.11.2022).
- (<https://www.turkiyemaarif.org/page/50-turkiye-maarif-vakfi-12>, Erişim Tarihi: 13.11.2022).